

İş sağlığı ve güvenliği (İSG) herkesi ilgilendirir. İSG hem sizin hem de işletmelerin yararındır.

Özet

İşletmelerde Ortaya Çıkan Yeni Riskler Avrupa Anketi – 2 (ESENER-2)

Avrupa İSG Ajansı (EU-OSHA) Avrupa çapında işletmelere yönelik yaptığı ikinci anket ile iş yerlerine, iş sağlığı ve güvenliği konusunda daha etkin bir şekilde başa çıkabilmelerini, çalışanların sağlığına ve refahına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Bu alandaki yeni politikaların tasarımı ve uygulamasıyla ilgili ulusal çapta karşılaştırılabilir bilgiler sağlamaktadır.

İçerik

Arka plan.....	1
Ana bulgular.....	2
İSG yönetimi.....	3
Psiko-sosyal riskler ve yönetimi.....	10
Teşvik edici veya engelleyici faktörler.....	12
Çalışan katılımı.....	14
Anket metodolojisi.....	16
Daha fazla bilgi.....	16

Arka Plan

Avrupa İş Sağlığı ve Güvenliği Ajansı, ESENER-2'yi yaparak işyerlerinde İSG ile ilgili en yetkili kişilere işle ilgili stres, şiddet ve taciz gibi psikososyal riskleri baz alarak iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin sorular yöneltmiştir.

2014 yılının ilkbahar/sonbahar döneminde, toplam 36 ülkede, bütün sektörlerde (1) faaliyet gösteren ve en az 5 kişinin istihdam edildiği toplam 49.320 işletmede bir anket çalışması gerçekleştirilmiştir. İçlerinde 28 AB üyesi ülkeye ek olarak Arnavutluk, İzlanda, Karadağ, Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti, Sırbistan, Türkiye, Norveç ve İsviçre yer almıştır.

(¹) Özel hane halkları (NACE T) ülke sınırları dışındaki işletmeler hariç (NACE U).

Avrupa Birliği İş Sağlığı ve Güvenliği Çerçeve Direktifi (89/391/EEC sayılı Direktif) ve münferit direktifleri, Avrupa'daki çalışanların işyerinde en iyi şekilde iş sağlığı ve güvenliği imkanlarından yararlanmaları için bir çerçeve ortaya koymaktadır. Bu hükümlerin uygulanması ülkeden ülkeye değişiklik göstermektedir ve pratik uygulamalar faaliyet sektörüne, çalışan kategorisine ve işletme büyüklüğüne göre farklılaşabilmektedir. ESENER-1 kapsamında bu durum teyit edilmiş olup, ülkeler arasındaki uygulamaların karşılaştırılması sağlanmıştır. Ayrıca bir işletmenin özelliklerinin ve geniş çevresinin iş sağlığı ve güvenliği yönetimini nasıl etkilediğine yönelik daha net bir anlayış sağlamaya katkıda bulunmuştur.

Avrupa düzeyinde hükümetlerin ve sosyal ortakların desteğiyle geliştirilmesi planlanan ESENER-2, Avrupa'daki işyerlerine, destek ve uzmanlık ihtiyaçlarını daha iyi anlayarak, faaliyetleri teşvik eden veya engelleyen unsurları belirleyerek, destek sağlamayı hedeflemektedir. ESENER, iş sağlığı ve güvenliği noktasında dört alanı detaylı bir biçimde ele almaktadır:

1. İSG yönetimine yönelik işletmelerdeki genel yaklaşım
2. Psiko-sosyal risklerin 'yeni ortaya çıkan' bir alan olarak nasıl ele alındığı
3. İSG yönetiminin önündeki engeller ve teşvik edici unsurlar
4. İSG yönetimine çalışan katılımının pratikte nasıl uygulandığı

Bu özet rapor, ESENER-2'de ortaya konan dört alanın her biri için elde edilen ana bulgulara genel bir bakış sunmaktadır. Daha detaylı sonuçlar ve analizler, 2015 yılı içerisinde daha sonra yayınlanacak olan genel bakış raporunda sunulacaktır.

Ana bulgular

Avrupa'daki işyerleri, ekonomik ve sosyal koşullardaki değişimlerin etkisi altında sürekli olarak gelişim göstermektedir. ESENER-2'de belirtilen söz konusu değişikliklerden bazıları şu şekildedir. AB-28'deki işletmelerin %21'i, 55 yaş üstü çalışanların, kendi işgücünün dörtte birinden fazlasını oluşturduğunu ifade etmektedir. Bu durumda en yüksek oranlar, İsveç'e (%36), Letonya'ya (%32) ve Estonya'ya (%30) aittir. Aynı zamanda AB-28'deki işletmelerin %13'ü, düzenli olarak evden çalışan kişileri istihdam ettiklerini belirtmektedir. Bu durum en çok Hollanda'da (% 26) ve Danimarka'da (%24) karşımıza çıkmaktadır. AB-28 raporunda yer alan işletmelerin % 6'sında, işyerlerinde konuşulan dili anlamada zorluk çeken kişilerin istihdam edilmiş olması da dikkat çekici bir durumdur. En yüksek oranlar Lüksemburg ve Malta'da (her ikisi de % 16) ve İsveç'te (%15) görülmektedir. Söz konusu veriler, işyerinde iş sağlığı ve güvenliğini sağlamak amacıyla harekete geçilmesi gereken yeni zorluklar ortaya koymaktadır.

- ESENER-2 bulguları, hizmet sektöründe devam eden büyümeyi yansıtmaktadır. En sık tespit edilen risk faktörleri arasında zor müşterilerle, öğrencilerle veya hastalarla (AB-28'deki işyerlerinin %58'i) ilgilenmek yer almaktadır. Bunları, yorucu veya ağırlı pozisyonlar (%56) ve tekrar eden el veya kol hareketleri (%52) izlemektedir.
- Psiko-sosyal risk faktörleri diğerlerine göre daha zorlayıcı olarak algılanır. Zor müşterilerle ilgilenmek zorunda kaldıklarını veya zaman baskısı altında olduklarını bildiren her beş işletmeden bir tanesi, aynı zamanda, riskin etkili bir şekilde ele alınması için bilgi veya uygun araçlardan yoksun olduklarını da ifade etmişlerdir.
- ESENER-2, AB-28'deki işletmelerin %76'sının düzenli olarak risk değerlendirmeleri yaptığını göstermektedir. Beklendiği gibi işletme büyüklüğü ile pozitif bir korelasyon mevcutken, ülkelere göre değerler İtalya ve Slovenya'da işletmelerin %94'ü gibi yüksek seyrederken Lüksemburg'da %37'si şeklinde düşük oranlar vererek değişiklik göstermektedir.
- AB-28'deki ankete katılan işletmelerin çoğunluğu (%90) düzenli risk değerlendirmeleri yapmaktadır, risk değerlendirmesini iş sağlığı ve güvenliği yönetimi bakımından faydalı, faaliyet ve sektörlerde tutarlı ve işletme büyüklüklerine göre kullanışlı bir yöntem olarak görmektedir.
- Risk değerlendirmelerinin esas olarak işletmelerin kendi personelleri tarafından yapıldığı durumların oranına bakıldığında önemli farklar bulunmaktadır. Ülke sıralaması ciddi oranda değişiklik göstermektedir; Danimarka (işletmelerin %76'sı), Birleşik Krallık (%68) ve İsveç (%66) listenin en başında yer almaktadır. En düşük oranlar Slovenya'da (%7), Hırvatistan'da (%9) ve İspanya'da (%11) görülmektedir.

- Düzenli risk değerlendirmeleri yapmayan işletmelere bakıldığında, gerekçe olarak belirtilen başlıca nedenler arasında, risk ve tehlikelerin zaten biliniyor olması yer almaktadır (işletmelerin %83'ü). Diğer bir gerekçe ise büyük sorunların (%80) bulunmuyor olmasıdır.
- AB-28 raporunda yer alan işletmelerin çoğunluğu (%90), özellikle büyük işletmeler, iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili sorumlulukları ve prosedürleri açıklayan bir belge bulduklarını bildirmektedir. Faaliyet sektörü açısından önemli bir farklılık bulunmamakla birlikte, Karadağ (%50) Arnavutluk (%57) ve İzlanda (%58) gibi ülkelerin aksine, en yüksek oranlar Birleşik Krallık, Slovenya, Romanya, Polonya ve İtalya (hepsinde %98) gibi ülkelerde görülmektedir.
- İş sağlığı ve güvenliği konuları, üst yönetim düzeyinde AB-28'deki işletmelerin %61'inde düzenli olarak tartışılmakta ve bu konuların tartışılma oranı işletme büyüklüğüne göre artmaktadır. Ülkelere göre; Çek Cumhuriyeti (%81), Birleşik Krallık (%79) ve Romanya (%75) daha düşük oranlar ortaya koyarken, Karadağ (%25), Estonya (%32), İzlanda ve Slovenya (her ikisi de %35) tartışma sıklığı bakımından daha düşük yüzdeler göstermektedir.
- AB-28 (%73) raporunda yer alan işletmelerin neredeyse dörtte üçü ekip liderlerine ve faaliyet yöneticilerine İSG'yi kendi ekiplerinde nasıl idare edecekleri konusunda eğitim verdiklerini ifade etmektedir. İşletme büyüklüğüne göre oranlarda artış söz konusu olmaktadır. Eğitim verildiği bildirilen işletmeler en çok inşaat ve atık yönetimi, su ve elektrik arzı (%82), tarım, ormancılık ve balıkçılık (%81) sektörlerinde faaliyet göstermektedir. Eğitimin sıklıkla verildiği ülkeler ve yüzdeleri ise şu şekildedir; İzlanda (%38), Lüksemburg (%43) ve Fransa (%46) düşük oranlara sahipken, Çek Cumhuriyeti (%94), İtalya (%90) ve Slovenya ile Slovakya (%84) en yüksek oranlara sahiptir.
- İşletmeleri İSG'yi yönetme konusunda motive eden nedenlere göz atıldığında, yasal yükümlülüğün yerine getirilmiş olmasının, AB-28'deki işletmelerin %85'i için önemli bir neden olduğu bildirilmektedir. İşletme büyüklüğü ile pozitif bir korelasyon mevcutken, ülkelere göre oranlar, Danimarka'da işletmelerin %68'iyken Portekiz'de %94'ü şeklinde değişiklik göstermektedir. Çeşitli ülkelerde ise, özellikle de 2004'te Avrupa Birliği'ne yeni katılan ülkelerde ve bazı aday ülkelerde, iş sağlığı ve güvenliğinin uygulanmasında en önemli itici gücün işletmenin itibarını korumak olduğu ifade edilmektedir.
- İSG konusunda harekete geçmeyi sağlayan ikinci önemli motive edici güç, çalışanların veya temsilcilerinin beklentilerini karşılamaktır.

ESENER-2, AB-28 içinde yer alan beş işletmeden dördünün (%81) düzenli olarak risk değerlendirmesi gerçekleştirdiğini ve risk değerlendirmesinin akabinde tedbirlerin tasarlanması ve uygulanması aşamasına çalışanlarını dahil ettiklerini ortaya koymaktadır.

- ESENER-2'ye göre, söz konusu konulara ilişkin açık bir biçimde konuşmama sıkıntısının yaşanması, psiko-sosyal risklerin (AB-28'deki işletmelerin %30'u) giderilmesinin önünde yatan ana zorluktur. Diğer karşılaşılan sıkıntılarda olduğu gibi, bu sorun da işletme büyüdükçe daha sık karşılaşılan bir sorun olarak bildirilmektedir.
- AB-28'de ankete katılan işletmelerin yarısından biraz fazlasının (%53), psiko-sosyal risklerin risk değerlendirmelerine nasıl dahil edileceği konusunda yeterli bilgiye sahip olduğu bildirilmektedir. Beklendiği gibi bu oran, sektöre göre ve özellikle ülkeye göre daha fazla değişmekte olup Malta (% 35) ve Slovakya (% 40) ile karşılaştırıldığında Slovenya'dan (%75) ve İtalya'dan (%74) en yüksek rakamların geldiği görülmektedir.
- İş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinde en çok işyeri hekimlerinin (%68), iş sağlığı ve güvenliği uzmanlarının (% 63) ve kaza önleme uzmanlarının (%52) kullanıldığı belirtilmektedir. Psiko-sosyal risklere odaklanan AB-28'deki işletmelerin sadece %16'sında bir psikoloğa başvurulması söz konusu olmaktadır.
- Çalışanların temsil edilme şekliyle ilgili olarak, en çok bildirilen pozisyon AB-28'deki işletmelerin %58'ile iş sağlığı ve güvenliği temsilcisi olmuştur. İSG temsilcisi bulundurma oranı, eğitim, insan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri (%67), üretim (%64) ve kamu yönetimi (%59) alanlarında en yüksektir. Beklendiği gibi, bu bulgular büyük ölçüde işletme büyüklüğü ile bağlantılıdır.

- Anketten önceki üç yıl içinde psikososyal riskleri önleme amaçlı önlemler aldıklarını bildiren işletmelere odaklanıldığında, AB-28'deki işletmelerin %63'ü, çalışanlarının bu tür tedbirlerin tasarlanmasında ve oluşturulmasında rolü olduğuna işaret etmektedir. Bu bulgular, Danimarka ve Avusturya'daki işletmelerin %77'sinden Slovakya'daki işletmelerin %43'üne kadar, ülkelere göre değişmektedir. Psiko-sosyal risklerin doğası nedeniyle, bu alandaki önlemlerin doğrudan çalışan katılımını ortaya koyması ve işyerindeki tüm aktörlerden özellikle yüksek düzeyde işbirliği sağlanması beklenmektedir.

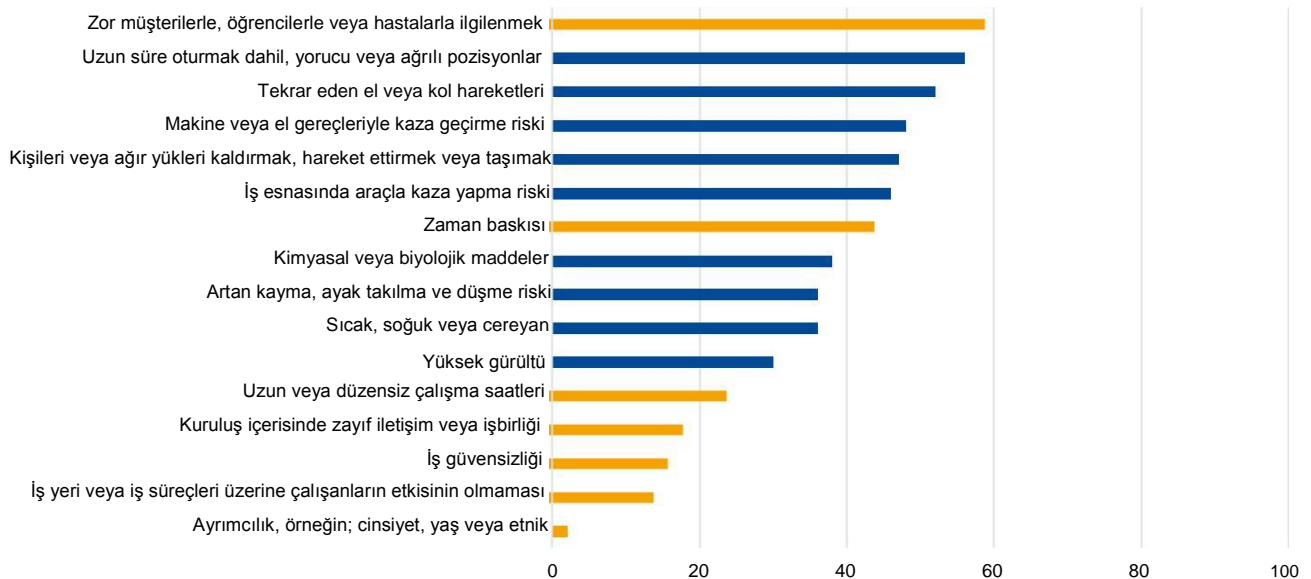
İSG yönetimi

İş sağlığı ve güvenliği, işe dahil olan herkesin güvenliğini, sağlığını ve refahını korumaya yönelik disiplinler arası bir alandır. Artan karmaşık iş süreçleri ve çalışma koşullarındaki değişiklikler, yeni oluşan veya değişen tehlikelerle birlikte, işyerinde güvenlik ve sağlık konularına yeni ve sistematik bir yaklaşım getirilmesini gerektirmektedir. İşverenlerin güvenlik ve sağlık ilkelerini tüm operasyonel seviyelerde ve her türlü faaliyet için dikkate almalarını ve bunları rutin olarak uygun önlemlere dönüştürmelerini sağlayan çözümlere ihtiyaç vardır.

İş sağlığı ve güvenliği riskleri

- Toplumsal değişim bağlamında, ESENER-2 bulguları, hizmet sektöründe devam eden büyümeyi yansıtmaktadır. En sık tespit edilen risk faktörleri arasında (Şekil 1) zor müşterilerle, öğrencilerle veya hastalarla (AB-28'deki işletmelerin %58'i) ilgilenmek yer almaktadır. Bunları, yorucu veya ağırlı pozisyonlar (%56) ve tekrar eden el veya kol hareketleri (%52) takip etmektedir.

Şekil 1: İşletmelerde ortaya çıkan risk faktörleri (işletme yüzdesi, AB-28).

Baz alınan: EU-28'deki bütün işletmeler.

Psikososyal risk faktörleri turuncu olarak gösterilmektedir

Tablo 1: Faaliyet sektörüne göre işletmelerde en sık bildirilen iki risk faktörü (işletme yüzdesi, AB-28).

Faaliyet Sektörü	En sık bildirilen risk faktörleri (sektördeki işletme yüzdesi, AB-28)	
	Birinci	İkinci
A: Tarım, ormancılık ve balıkçılık	Makine veya el gereçleriyle kaza olma riski (%78)	İş esnasında araçla kaza yapma riski (%73)
B, D, E, F: İnşaat, atık yönetimi, su ve elektrik arzı	Makine veya el gereçleriyle kaza olma riski (%82)	Kişileri veya ağır yükleri kaldırmak, hareket ettirmek veya taşımak (%71)
C: İmalat	Makine veya el gereçleriyle kaza olma riski (%77)	Tekrar eden el veya kol hareketleri (%58)
G, H, I, R: Ticaret, taşımacılık, gıda/konaklama ve rekreasyon faaliyetleri	Zor müşterilerle, öğrencilerle veya hastalarla ilgilenmek (%62)	Tekrar eden el veya kol hareketleri (%49)
J, K, L, M, N, S: BT, finansman, emlak ve diğer teknik, bilimsel veya kişisel hizmet faaliyetleri	Uzun süre oturmak dahil, yorucu veya ağırlı pozisyonlar (%64)	Zor müşterilerle, öğrencilerle veya hastalarla ilgilenmek (%56)
O: Kamu yönetimi	Uzun süre oturmak dahil, yorucu veya ağırlı pozisyonlar (%76)	Zor müşterilerle, öğrencilerle veya hastalarla ilgilenmek (%68)
P, Q: Eğitim, insan sağlığı ve sosyal çalışma faaliyetleri	Zor müşterilerle, öğrencilerle veya hastalarla ilgilenmek (%75)	Uzun süre oturmak dahil, yorucu veya ağırlı pozisyonlar (%61)

Baz alınan: AB-28'deki bütün işletmeler.

- Faaliyet sektörüne göre elde edilen bulgular beklenildiği üzere birtakım farklılıklar ortaya koymaktadır. Tablo 1'de sektöre ilişkin işletmeler tarafından en sık bildirilen iki risk faktörü yer almaktadır. Bütün sektörler bakımından en az sıklıkla bildirilen risk faktörü ise ayrımcılıktır.
- Makine ve el gereçleriyle kaza olma risk faktörü, inşaat, atık yönetimi, su ve elektrik arzı (AB-28'de bu sektörlerde faaliyet gösteren işletmelerin %82'si), tarım, ormancılık, balıkçılık (%78) ve imalat (%77) alanlarında görülmektedir.
- Zor müşterilerle, hastalarla ve öğrencilerle ilgilenmek, eğitim, insan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetlerinde (%75), ticaret, ulaştırma, gıda ve konaklama ve rekreasyon faaliyetleri (%62) gibi alanlarda en sık görülen risk faktörüdür. Diğer psikososyal risk faktörleri, kamu yönetiminde ve hizmet sektöründe faaliyet gösteren işletmeler tarafından en fazla sıklıkla bildirilmektedir.
- Uzun süre boyunca oturmak da dahil olmak üzere yorucu ya da ağırlı pozisyonlarda çalışmak, kamu yönetimi alanında karşılaşılan en önemli risk faktörleri arasında yer almaktadır (%76). Bunu takiben, bilgisayar teknolojileri, finans, emlak ve diğer teknik, bilimsel veya kişisel hizmet faaliyetleri gelmektedir (%64). İlginçtir ki, tekrar eden el ve kol hareketlerinde olduğu gibi, sıklıkla bütün sektörlerde faaliyet gösteren işletmeler tarafından bildirilmektedir; bu durum kas iskelet bozuklukları bakımından fiziksel risk faktörlerinin bütün faaliyetler açısından geçerli olduğunu teyit etmektedir.
- ESENER-2'ye göre sıcak, soğuk veya ceryanda kalma (AB-28'deki işletmelerin %68'i), kimyasal veya biyolojik maddeler (%63), tekrarlayan el ve kol hareketleri (%63), uzun ve düzensiz çalışma saatleri (%35) ve daha öncede belirtilmiş olan iş esnasında araçlarla kaza geçirme riski (%73) ilk beş risk faktörünü oluşturmaktadır. Bildirilen en yüksek risk faktörlerinin yüzdesel olarak sıralanmasına bakıldığında, tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörleri ilk beş risk faktörü içerisinde en yüksek oranları ortaya koymaktadır. Söz konusu sonuçlar, ilgili sektörde çalışanların iş esnasında fiziksel olarak zorlayıcı koşullarla karşılaştıklarını göstermektedir (Tablo 2).

Tablo 2: En sık bildirilen risk faktörü ve faaliyet sektörü (işletmelerin yüzdesi, AB-28).

Risk faktörü (AB- 28'de bütün sektörlerdeki işletmelerin %)	En sık bildirilen sektör (AB-28'de sektördeki işletmelerin %)
Zor müşterilerle, öğrencilerle ve hastalarla ilgilenmek (%58)	P, Q: Eğitim, insan sağlığı ve sosyal çalışma faaliyetleri (%75)
Uzun süre oturmak dahil, yorucu veya ağırlı pozisyonlar (%56)	O: Kamu Yönetimi (%76)
Tekrar eden el veya kol hareketleri (%52)	A: Tarım, ormancılık, balıkçılık (%63)
Makine veya el gereçleriyle kaza geçirme riski (%48)	B, D, E, F: İnşaat, atık yönetimi, su ve elektrik arzı (%82)
Kişileri veya ağır yükleri kaldırmak, hareket ettirmek veya taşımak (%47)	B, D, E, F: İnşaat, atık yönetimi, su ve elektrik arzı (%71)
İş esnasında araçla kaza yapma riski (%46)	A: Tarım, ormancılık, balıkçılık (%73)
Zaman baskısı (%43)	P, Q: Eğitim, insan sağlığı ve sosyal çalışma faaliyetleri (%50)
Kimyasal veya biyolojik maddeler (%38)	A: Tarım, ormancılık, balıkçılık (%63)
Artan kayma, ayak takılma ve düşme riski (%36)	B, D, E, F: İnşaat, atık yönetimi, su ve elektrik arzı (%63)
Sıcak, soğuk ve cereyan (%36)	A: Tarım, ormancılık, balıkçılık (%65)
Yüksek gürültü (%30)	B, D, E, F: İnşaat, atık yönetimi, su ve elektrik arzı (%61)
Uzun veya düzensiz çalışma saatleri (%23)	A: Tarım, ormancılık, balıkçılık (%35)
Kuruluş içerisinde zayıf iletişim veya işbirliği (%17)	O: Kamu yönetimi (%26)
İş güvenliğinin olmaması (%15)	O: Kamu yönetimi P, Q: Eğitim, insan sağlığı ve sosyal çalışma faaliyetleri (%19)
İş yeri veya iş süreçleri üzerine çalışanların etkisinin olmaması (%13)	O: Kamu yönetimi (%18)
Ayrımcılık, örneğin; cinsiyet, yaş veya etnik (%2)	P, Q: Eğitim, insan sağlığı ve sosyal çalışma faaliyetleri (%4)

Baz alınan: AB-28'deki bütün işletmeler

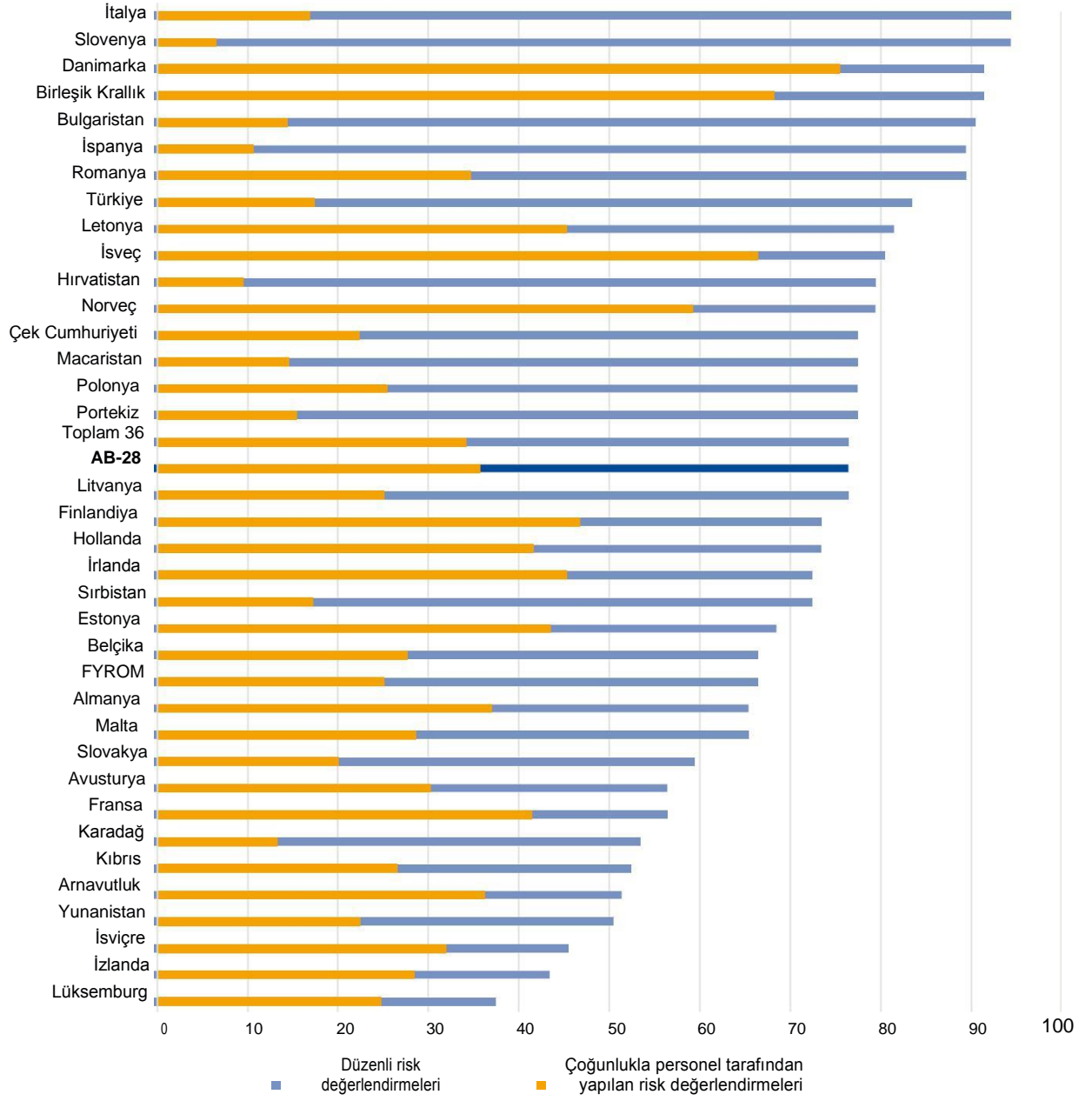
- İnşaat, atık yönetimi, su ve elektrik arzı gibi sektörlerde makineler veya el gereçleri ile kaza olması (%82), insanların veya ağır yüklerin kaldırılması, hareket ettirilmesi veya taşınması (%71), kaymada, ayak takılmasında ve düşmede riski artışı (%63) ve yüksek ses (%61) en yüksekyüzdeli kaza risklerini oluşturmaktadır. Kamu yönetimi ve eğitim, insan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri kalan yedi risk faktörünün ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Risk değerlendirme

İş Sağlığı ve Güvenliği AB Çerçeve Direktifinde (89/391/EEC) Avrupa yaklaşımının temel taşı olan ve ESENER-2'de incelenen İSG'ye ilişkin önemli bir konu, risk değerlendirme kapsamında işyerlerinin düzenli olarak iş sağlığı ve güvenliği bakımından kontrol edilip edilmediğidir.

- ESENER-2, AB-28'deki işletmelerin %76'sının düzenli olarak risk değerlendirme yaptığını ve çoğunluğunun (%92) dokümantasyon yaparak süreci işlettiklerini bildirilmektedir. Beklendiği gibi, risk değerlendirmeleri yapmak, işletme büyüklüğü ile pozitif yönde ilişkilidir; beş ila dokuz çalışanı olan mikro işletmeler arasında %69'dan 250 ve fazla çalışanı olanlar arasında % 96'ya kadar oranlar değişmektedir.
 - Ülkelere göre değerler İtalya ve Slovenya'daki işletmelerin %94'ünden Lüksemburg'daki işletmelerin %37'sine kadar farklılık göstermektedir. Sektörel olarak, en yüksek oranlar, imalat (%85), tarım, ormancılık ve balıkçılık (%84) ve inşaat, atık yönetimi, su ve elektrik arzı (%83) gibi en tehlikeli alanlara karşılık gelmektedir.
 - İlginç olarak, Şekil 2'de gösterildiği gibi, risk değerlendirmelerinin çoğunlukla kendi personeli tarafından yürütüldüğü işletmelerin oranına bakıldığında belirgin farklılıklar görülmektedir. Danimarka (işletmelerin %76'sı), Birleşik Krallık (%68) ve İsveç (%66)'in en üstte yer aldığı ülke sıralamasında önemli değişiklikler bulunmaktadır. En düşük oranlar Slovenya'da (%7), Hırvatistan'da (%9) ve İspanya'da (%11) görülmektedir.
- (²) ESENER-2 tarafından gösterilen mutlak risk değerlendirme seviyeleri, bir ölçüde aşırı tahmin olabilir. Bu tarz 'ölçüm hataları', tüm anketlerde görülmektedir ve ESENER-2, bunları minimumda tutmak için maksimum çabayı göstermiştir. En önemlisi, metodoloji, düzeylerin, ülkeler arasındaki geçerli karşılaştırmalarda ve diğer değişkenlere karşı analiz amacıyla kullanılabilmesine olanak sağlamaktadır, bunlar da zaten anketin temel amaçlarıdır.
- Risk değerlendirme çalışmaları ağırlıklı olarak kendi personelleri tarafından yürütülmekte olan işletmelerin yüzdesi ile işletme büyüklüğüyle arasında bir korelasyon olduğu görülmektedir. Bu durumda, söz konusu risk değerlendirmelerinin kalitesi hakkında herhangi bir çıkarım yapılmamaktadır. Bazı ülkelerde, İSG hizmetlerine ilişkin söz konusu görevler için sözleşme yükümlülüğü bulunmaktadır. Ancak risk kontrolü için en uygun kişilerin işi kontrol edenler olmasından dolayı tüm işletmeler yalnızca kendi personeli ile temel bir risk değerlendirme yapabilmelidir.
 - İşyeri risk değerlendirmelerinin en sık ele aldığı hususlar arasında öncelikle, makine, teçhizat ve tesisatların güvenliği (%84), ardından çalışma postürleri, işin gerektirdiği fiziksel ve tekrarlayan hareketler gelmektedir (%75).
 - Evden çalışan işçileri olan ve risk değerlendirmeleri yapan işletmeler arasında sadece %29'unun bu risk değerlendirmelerinin evdeki çalışma alanı koşullarını kapsamaması ilginçtir ve bu konuda en yüksek oran kamu yönetimindeki işletmeler arasındadır (%40). Bu bulgular, ankete katılan işletmelerin toplam örnekleminin sadece %13'ünü oluştursa bile, yeni iş organizasyonu modelleri karşısında İSG yönetimi uygulamalarının örneği olarak aklımızın bir köşesinde kalmasında fayda bulunmaktadır.
 - Benzer şekilde, doğrudan istihdam edilenlerin ötesinde, geçici işyeri çalışanları, taşeronlar ve serbest meslek sahibi gibi diğer çalışanları istihdam eden işyerlerine odaklanıldığında, risk değerlendirme yapan AB-28'deki işyerlerinin %62'si söz konusu değerlendirmelerinde diğer tip çalışanları da kapsamı altına aldıklarını bildirmektedir.
 - AB-28'de ankete katılan işletmelerden düzenli risk değerlendirme yapanların çoğunluğu (%90), bunu iş sağlığı ve güvenliği yönetimi bakımından faydalı bir yöntem olarak görmektedir. Bu durum tüm faaliyet sektörleri ve işletme büyüklükleri açısından tutarlı bir bulgudur.
 - Risk değerlendirmeleri yapmayan işyerlerine baktığımızda, niçin yapmadıklarına dair paylaştıkları başlıca nedenler arasında, risklerin ve tehlikelerin halihazırda bilindiği (işyerlerinin %83'ü) ve işletme genelinde büyük sorunların bulunmaması algısıdır (%80). Bu sonuçlar ankete katılan işletmelerin %24'ünü temsil etse de, şu soruların sorulması halen önemlidir: Bu işletmelerin, özellikle en küçük olanların, aslında daha az sorunu mu vardır yoksa mevcut risklerine ilişkin farkındalık düzeyleri mi düşüktür?

Şekil 2: Ülkelere göre; Düzenli olarak yapılan işyeri risk değerlendirmeleri ve ağırlıklı olarak işletmelerin kendi personelleri tarafından yapılan risk değerlendirmeleri, (işletme yüzdesi).

Baz alınan: 36 ülkenin hepsi, bütün işletmeler.

Not: Özellikle işletme personeli tarafından yapılan risk değerlendirmeleri üzerine veriler düzenli olarak risk değerlendirmeleri yapan kuruluşlara verilmiştir. Grafikteki yüzdeler, tüm işletmelerin toplam tabanına göre yeniden hesaplanmıştır.

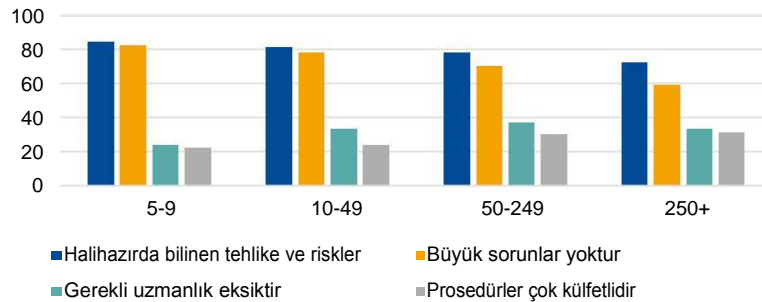
- İlginçtir ki, en küçük ölçekte yer alan işletmeler, aynı alanda faaliyet gösteren daha büyük ve benzer işletmelere nazaran prosedürlerin çok külfetli olduğunu daha az sıklıkta bildirmektedir. 5 ila 9 kişi arasında istihdam eden işletmelerde bu oran %22'siyken, 250'den fazla kişiyi istihdam eden işletmelerde %31 şeklinde görülmektedir (Şekil 3).

İşletmede genel iş sağlığı ve güvenliği yönetimi

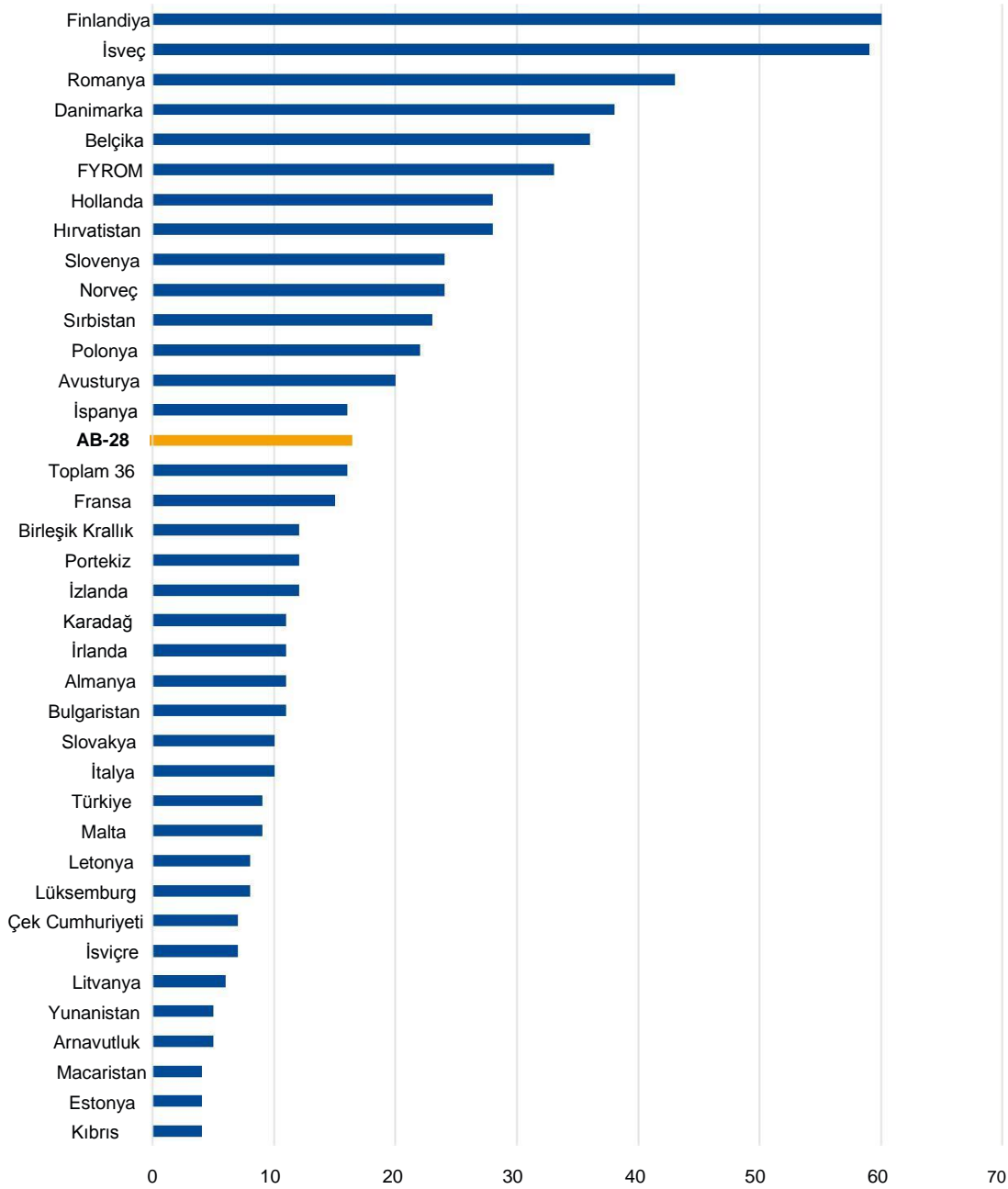
- İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili sorumlulukları ve prosedürleri açıklayan bir belge, AB-28'deki işletmelerin %90'ında, çalışanlar tarafından kullanılabilenken, daha büyük işletmelerde ise daha yaygın bir kullanım kaydedilmiştir. Karadağ (%50), Arnavutluk (%57) ve İzlanda'nın (%58) aksine, en yüksek oranlar, Birleşik Krallık, Slovenya, Romanya, Polonya ve İtalya'da (hepsinde %98) görülürken, faaliyet sektörü açısından önemli farklılıklar bulunmamaktadır.
- İş sağlığı ve güvenliği önlemleri ve ekipmanı için belirli bir bütçe her sene AB-28'deki işletmelerin %41'i tarafından belirlenmekte olup bu oran işletme büyüklüğü ile birlikte artmaktadır. Sektörel olarak, bu oran kamu yönetimindeki işletmeler arasında açıkça daha yüksektir (% 63). Ülke bazında elde edilen bulgulara göre, Danimarka (%15), İzlanda (%19) ve Avusturya (%23) ile karşılaştırıldığında Romanya (%66), Türkiye (%64) ve Litvanya'nın (%62) en yüksek oranlarda olduğu anlaşılmaktadır.
- İSG'ye yönetimin katılımı, İSG konularına yönelik tedbirlerin uygulanmasında kilit bir faktördür. ESENER-2, AB-28'deki işletmelerin %61'inin iş sağlığı ve güvenliği konularının, üst düzey yönetiminde düzenli olarak tartışıldığını ve oranın işletme büyüklüğü ile arttığını göstermektedir. Ülkelere göre Çek Cumhuriyeti'nde %81, Birleşik Krallık 'ta %79 ve Romanya'da %75 gibi oranlar görülürken, daha düşük yüzdelere Karadağ'da (%25), Estonya'da (%32) İzlanda'da ve Slovenya'da rastlanmaktadır (her ikisi de %35).

- Ekip liderleri ve faaliyet yöneticileri, işletmelerin %73'ünde, kendi ekiplerinde İSG'yi nasıl yönetecekleri konusunda eğitim almaktadırlar. Oranlar işletme büyüklüğü ile artmaktadır ve en çok inşaat, atık yönetimi, su ve elektrik arzı alanlarında faaliyet gösteren işletmelerde görülmektedir (%82). Tarım, ormancılık ve balıkçılık ise %81'dir. İzlanda (%38), Lüksemburg (%43) ve Fransa'nın (%46) aksine, Çek Cumhuriyeti'nde (% 94), İtalya'da (%90) Slovenya ve Slovakya'da (her ikisi de %84) eğitim daha sık verilmektedir.
- İş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinde en çok iş yeri hekimlerinin (%68), iş sağlığı ve güvenliği uzmanlarının (%63) ve kaza önleme uzmanlarının (%52) kullanıldığı belirtilmektedir. Psiko-sosyal risklere odaklanan AB-28'deki işletmelerin sadece %16'sında bir psikolog kullanımı söz konusu olmaktadır (Şekil 4). İlginçtir ki, yine de, ülkeye göre önemli farklılıklar söz konusu olabilmektedir. Finlandiya ve İsveç'te işletmelerin yaklaşık % 60'ı kadrolu veya dışarıdan sözleşmeli olarak bir psikolog kullandığını bildirilmektedir.
- ESENER-2'de işletmelere çalışanlar arasında sağlığın teşviki ve geliştirilmesi için alınan önlemler hakkında soru sorulmuştur. En sık bildirilenler içinde (AB-28'deki işletmelerin %35'i), bağımlılığın (sigara, alkol ve uyuşturucu) önüne geçilmesi konusundaki farkındalığın artırılması, bunu takiben beslenme konusunda farkındalık yaratılması (%29) ve mesai saatleri dışında spor faaliyetlerinin teşvik edilmesi yer almaktadır (%28). Sektöre göre, sağlığın teşviki ve geliştirilmesine yönelik tedbirler, eğitim, insan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri alanındaki işletmeler tarafından daha sık bildirilmektedir. Ülkelere göre en yüksek oranlar Finlandiya'daki işletmelerde görülmektedir. Bağımlılığın önlenmesi (işletmelerin % 59'u) konusunda farkındalığın artırılmasında Finlandiya en üstte yer alırken, diğer üç önlem bakımından ikinci sırada yer almaktadır, özellikle mesai saatleri dışında spor faaliyetlerinin yaygınlaştırılması (%78) yüksek bir orana sahiptir (İsveç'te %80).

Şekil 3: İşletme boyutuna göre iş yeri risk değerlendirmelerinin düzenli olarak yapılmama nedenleri (işletme yüzdesi, AB-28).

Baz alınan: AB-28'de düzenli olarak risk değerlendirmesi yapmayan işletmeler

Şekil 4: Ülkelere göre kadrolu ya da dışardan sözleşmeli psikolog kullanımı (işletme yüzdesi).

Baz alınan: 36 ülkedeki bütün işletmeler

- Yukarıda da ifade edildiği üzere, kas iskelet sistemi hastalıklarına yol açan risk faktörlerinin tüm faaliyet alanlarındaki işletmeler tarafından düzenli olarak bildirildiği belirtilmiştir. ESENER-2, önleyici tedbirler söz konusu olduğunda, kişileri veya ağır yükleri kaldırma, hareket ettirme veya taşıma riskini bildiren işletmelerin %85'inde bu veya diğer fiziksel yönden ağır işlerde yardımcı olacak ekipmanların bulunduğunu ifade etmektedir.

Bu oran işletme büyüklüğüne göre artmakta ve en çok, imalat (%96), tarım, ormancılık ve balıkçılık (%93) ve inşaat, atık yönetimi, su ve elektrik arzı (%92) ve benzeri gibi daha fiziksel olarak zorlayıcı işlerle karakterize edilen sektörlerde bildirilmektedir. Ülke bazında, Slovakya (%71), Hırvatistan (%72) ve Yunanistan (%73) ile karşılaştırıldığında Finlandiya'da (%94), Karadağ'da (%93) ve İzlanda'da (%90) en yüksek rakamlar görülmektedir.

Kas iskelet sistemi hastalıklarının önlenmesi için ikinci en sık rastlanan önlem ergonomik teçhizatın sağlanmasıdır (%73). Bu işletmenin büyüklüğüne göre artar ve bilgisayar teknolojileri (IT), finans, emlak ve diğer teknik bilimsel veya kişisel hizmet faaliyetlerinde (%82) ve kamu yönetiminde (%82) yaygın olarak görülür. Slovakya, Litvanya ve Bulgaristan'ın aksine (bu üç ülkede %51) İsveç (%84) ve Danimarka'daki işletmelerde (%83) yaygındır.

Psiko-sosyal riskler ve yönetimi

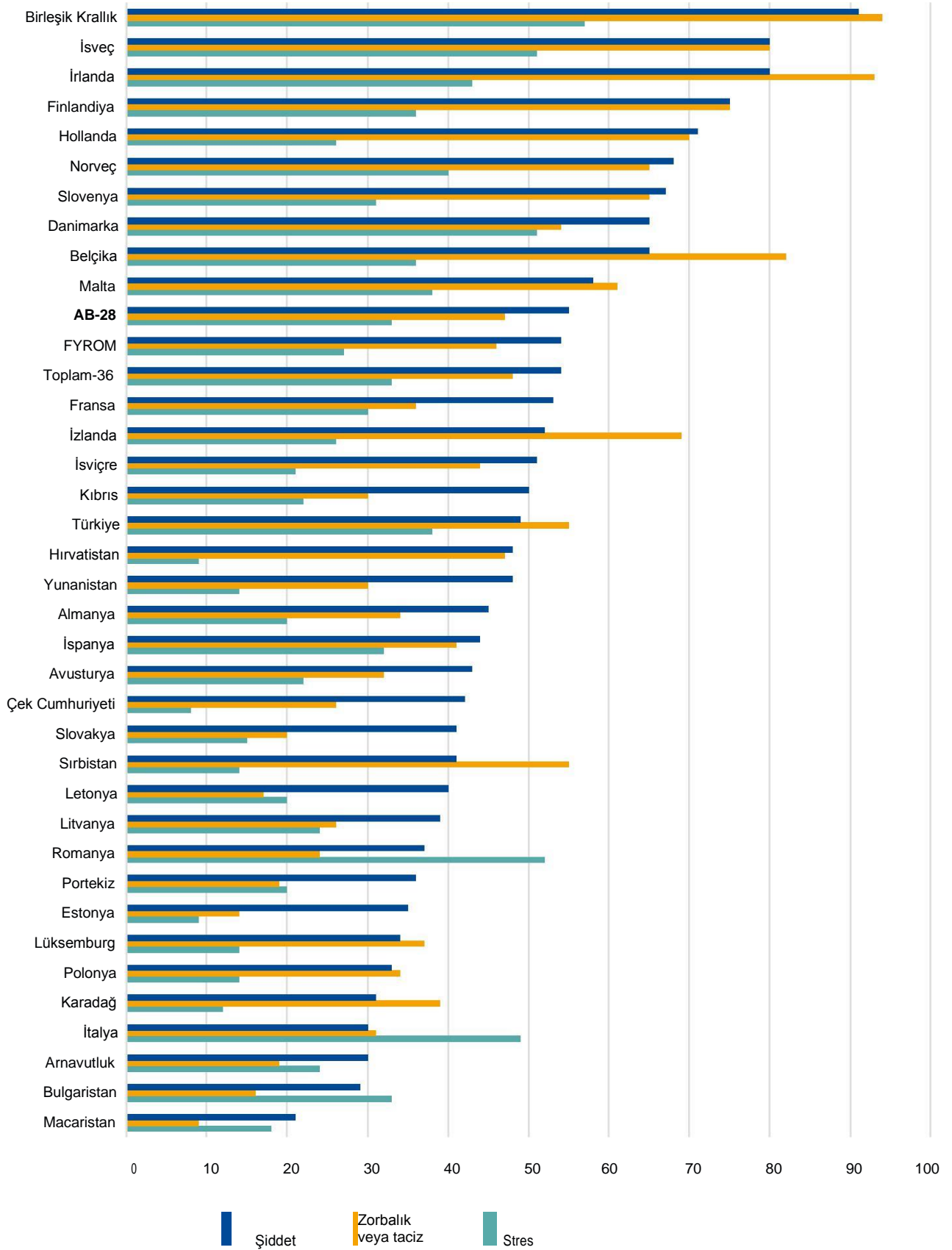
İş dünyasında meydana gelen önemli değişiklikler yeni psiko-sosyal risklere yol açmaktadır. İşin tasarlanması, organize edilmesi ve yönetilmesine ek olarak, ekonomik ve sosyal bağlamıyla ilintili olan bu tür riskler, stres düzeyinin artması ve ruhsal ve fiziksel sağlıkta ciddi bozulmalar gibi sonuçlar doğurmaktadır.

- Yukarıda işaret edildiği gibi AB-28'deki işletmeler arasında en sık bildirilen psiko-sosyal risk faktörleri, zor müşterilerle, hastalarla, öğrencilerle ilgilenmek (%58) ve zaman baskısıdır (%43). Her iki risk faktörü de benzer bir sektör profilini paylaşmakta olup, eğitim, insan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri ve kamu yönetimi gibi alanlarda faaliyet gösteren işletmelerde yaygın olarak görülmektedir. En düşük oranlar ise tarım, ormancılık ve balıkçılık ile imalat sanayisindedir. Her iki risk faktörü işletme büyüklüğüne göre artarken, özellikle zaman baskısı fazlaşır.
- Zor müşterilerle, hastalarla, öğrencilerle vs. ilgilenmek, Türkiye (%28), İtalya (%37) ve Litvanya (%39) aksine, Karadağ (%78), Fransa ve Estonya (her ikisi de %70) gibi ülkelerdeki işletmeler tarafından daha sıklıkla bir risk faktörü olarak bildirilmektedir.
- İskandinav ülkelerindeki işletmeler tarafından sıklıkla belirtilen zaman baskısı konusunda bir ülke kümeleşmesi görülmektedir. Geri kalan ülkelerde bir miktar fark bulunmaktadır; İsveç ve Finlandiya (her ikisi de %74), hemen yakınında Danimarka (%73), Norveç ve İzlanda (her ikisi de %71) yer almaktadır. Sıralamadaki bir diğer ülke ise Hollanda'dır (%62). En düşük yüzdeler ise yine Türkiye (%15), Litvanya (%16) ve İtalya (%21) gibi ülkelerde görülmektedir.

Psikososyal risk yönetimi

- Psikososyal risk faktörleri, diğerlerine göre daha zorlu olarak algılanır. Zor müşterilerle ilgilenmek zorunda kaldıklarını veya zaman baskısı altında olduklarını bildiren bu işletmelerin her beş tanesinden bir tanesi, riskin etkili bir şekilde ele alınması için bilgi veya uygun araçlardan yoksun olduğunu bildirmektedir.
- Sektörel olarak, ESENER-2, riskleri etkili bir biçimde yönetmek için bilgi veya araç eksikliği olduğunu bildiren işletmelerin en yüksek oranlarda öncelikle kamu yönetiminde, akabinde ise, finans, emlak ve diğer teknik, bilimsel veya kişisel hizmet faaliyetlerinde, bir diğer taraftan da, eğitim, insan sağlığı ve sosyal çalışma faaliyetlerinde görüldüğünü belirtmektedir.
- Buradan yola çıkarak ESENER-2, işletmelerin psiko-sosyal riskleri yönetme şekillerini, şu hususları irdeleyerek araştırmaktadır, (a) stres, zorbalık veya taciz, tehditler, istismar veya saldırılarla ilgili olaylar ile mücadele etmek için eylem planları ve prosedürler (b) son üç yılda alınmış spesifik önlemler.
- AB-28'de, 20'den fazla çalışanı bulunan işletmelerin yaklaşık %33'ünde işle ilgili stres oluşumunu önleme amaçlı bir eylem planı bulunmaktadır (Şekil 5). Bu rakam işletme büyüklüğü ile birlikte artmakta ve eğitim, insan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetlerinde açık bir biçimde daha sık görülmektedir. Ülkelere göre önemli farklılıklar bulunmaktadır. Çek Cumhuriyeti (%8), Hırvatistan ve Estonya'nın aksine (%9) en yüksek oranlar Birleşik Krallık (%57), Romanya (%52), İsveç ve Danimarka'da (her ikisinde de %51) görülmektedir.
- Özellikle zor müşteriler, hastalar ya da öğrencilerle ilgilenmek zorunda kaldıklarını bildiren işletmeler arasında, 20 veya daha fazla çalışanı istihdam edenlerin % 55'i, bu tür bir riskle (AB-28 ortalaması) başa çıkmak için bir prosedür uyguladıklarını bildirmiştir. Eğitim, insan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri alanlarında çalışan işletmeler arasında bu oran % 72'ye yükselmektedir. Ülkelere göre en yüksek oran Birleşik Krallık (% 91) İsveç ve İrlanda'da (her ikisi de % 80) görülürken, en düşük oranları ise Macaristan (% 21) ve Bulgaristan (% 29) vermektedir.

Şekil 5: İşle ilgili stresi önlemek için eylem planı ve zorbalık, taciz ve tehdit, istismar veya saldırı vakalarıyla başa çıkmak için uygulanan prosedürler (işletme yüzdesi).

Baz alınan: 36 ülkedeki 19'dan fazla çalışanı olan işletmeler

Müşterilerin, hastaların, öğrencilerin veya diğer dışarıdan kişilerin, tehdit, istismar veya saldırı olaylarıyla başa çıkmalarına yönelik uygulanan prosedürlere ilişkin soru, yalnızca zor müşteriler, hastalar, öğrenciler vb. ile ilgilenme risk faktörünün olduğunu bildirenlere sorulmuştur.

Şekil 6: Son üç yılda psiko-sosyal risklerin önlenmesi için alınan tedbirler (% işletmeler, AB-28).

Baz alınan: AB-28'deki bütün işletmeler.

- Tedbirlerle ilgili olarak, AB-28'de en çok rapor edilen iki konu, işveren taleplerini azaltmak için işin yeniden düzenlenmesi ve iş baskısı (%38) ile çalışanların profesyonel olarak gizli danışmanlık hizmeti vermesidir (% 36). Şekil 6'da da gösterildiği gibi, işletme büyüdükçe yüzdeler daha da artmaktadır. Ülkelere bakıldığında, söz konusu önlemlerin İskandinav ülkeleri tarafından daha sık bildirildiği görülürken, ortada açık bir örüntü bulunmamaktadır. Sektörler itibarıyla, eğitim, insan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri, en yüksek oranları net bir biçimde bildirmektedir.
- AB-28'deki (%53) ankete katılan tüm işletmelerin yarısından biraz fazlasının, psiko-sosyal risklerin risk değerlendirmelerine nasıl dahil edileceği konusunda yeterli bilgiye sahip oldukları bildirilmiştir. Beklendiği gibi bu oran, sektöre göre ve özellikle ülkeye göre daha fazla değişiklik göstermekte olup, Malta (%35) ve Slovakya (%40) ile karşılaştırıldığında, Slovenya'dan (%75) ve İtalya'dan (% 74) en yüksek yüzdeler gelmektedir.

Teşvik edici ve engelleyici unsurlar

İşletmelerde İSG ve psikososyal risk yönetimini gerçekleştirmek için motive edici faktörler veya bunun başarılama nedenleri çeşitlidir, örneğin; yasalara ve yönetmeliklere uygunluk, rasyonellik, işletme faydalarının veya maliyetlerinin anlaşılması ve değer ve normlara doğru yönlendirme gibi konular. Ne var ki, İSG ve psikososyal risk yönetimi için önemli birçok teşvik edici unsur bulunmaktadır. Bunlar arasında, farkındalık ve önceliklendirme düzeyleri, yönetim, taahhüt ve çalışan katılımı yer almaktadır.

Teşvik edici unsurlar

- İSG yönetimi konusunda işletmeleri motive eden nedenler bakımından, yasal yükümlülüklerin yerine getiriliyor olması AB-28'deki işletmelerin %85'i tarafından önemli bir neden olarak gösterilmektedir.

İşletmenin büyüklüğü ile pozitif bir korelasyon görülse de, sektörel bazda kayda değer bir fark bulunmamaktadır. Ülkelere göre, Danimarka'da işletmelerin %68'i (AB-28 dışında Karadağ en düşük oranı bildirmektedir %57) Portekiz'de ise %94'ü gibi rakamlar söz konusudur (Tablo 3).

- İSG tedbirleri bakımından ikinci en önemli teşvik edici unsur ise, eğitim, insan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri yürüten işletmeler arasında en yüksek olan, çalışanların ya da temsilcilerinin beklentilerinin karşılanmasıdır (%79). Büyüklüğe göre herhangi bir önemli fark gözlenmemektedir.
- Bazı ülkelerde, özellikle de AB'ye 2004 yılında girmiş ya da halen aday olan ülkelerde, İSG konusunda en temel neden ve teşvik edici unsur olarak işletmenin ismini korumak gösterilmektedir.

Engelleyici unsurlar

- İş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması konusunda karşılaşılan güçlüklerin incelenmesi sonucunda elde edilen bulgular ışığında, "büyük sorun" olarak en sıklıkla bildirilen engelin yasal yükümlülüklerin karmaşıklığı olduğu ortaya çıkmaktadır (AB-28'deki işletmelerin %40'ına göre). Hemen arkasından evrak işleri (%29) gelmektedir. Her iki zorluk da genellikle imalat, kamu yönetimi, inşaat, atık yönetimi ve su ve elektrik arzı alanlarında faaliyet gösteren işletmeler tarafından daha sık bildirilmekle beraber, küçük işletmeler büyük işletmelere nazaran bu sorunları daha çok bildirmektedir.
- Ülkelere göre, en düşük oran Sırbistan (% 9), Karadağ (%11), Slovenya (%14) ve Litvanya'da (%14) görülürken, en yüksek oranlar, İtalya'ya (% 67), Türkiye'ye (% 60) ve Yunanistan'a (% 54) aittir. İlginçtir ki, İskandinav ülkelerinde (Danimarka, Finlandiya, Norveç ve İsveç) iş sağlığı ve güvenliği konusunda temel sorun olarak zaman ya da personel eksikliği görülmektedir. Finansman eksikliği, Litvanya, Letonya, Karadağ, Malta, Romanya, Sırbistan, Slovenya, Bulgaristan ve Kıbrıs gibi ülkelerde faaliyet gösteren birçok işletme tarafından ana sorun olarak ifade edilmektedir.

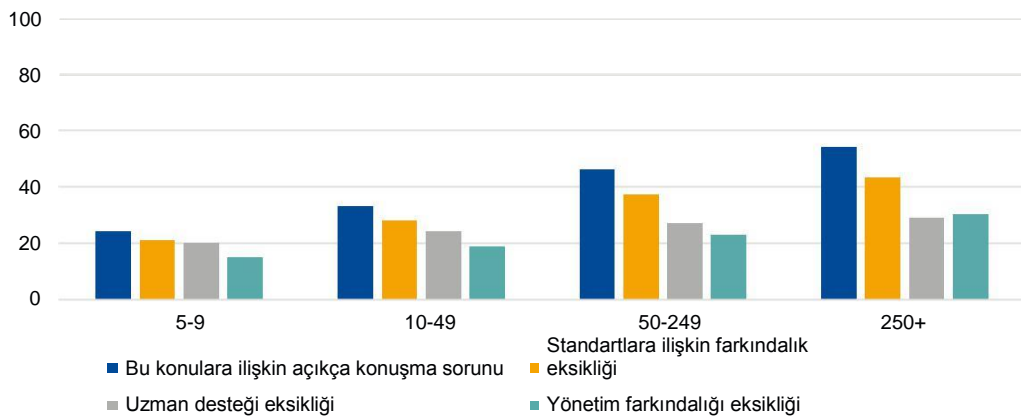
Tablo 3: İşletmelerde iş sağlığı ve güvenliğinin ele alınma nedenleri (“temel neden” olarak bildiren işletme yüzdesi, AB-28).

Nedenler (AB-28 ortalama %)	Ülke	
	Yüksek	Düşük
Yasal yükümlülüğün yerine getiriliyor olması (%85)	Portekiz (%94) Estonya (%92) Norveç (%92)	Karadağ (%57) İzlanda (%65) Danimarka (%68)
Çalışanların veya temsilcilerinin beklentilerinin karşılanması (%79)	İtalya (%93) Estonya (%91) Norveç (%90)	Polonya (%48) Slovakya (%53) Çek Cumhuriyeti (%53)
İş teftiş kurullarından gelecek cezalardan kaçınılması (%78)	İtalya (%96) Portekiz (%93) Bulgaristan (%91)	İsviçre (%57) İzlanda (%57) Karadağ (%60)
İşyerinin isminin korunması (%77)	Estonya (%93) Kıbrıs (%92) İtalya (%92)	Polonya (%39) Fransa (%61) Danimarka (%68)
Verimliliğin artırılması veya korunması (%64)	Portekiz (%88) Türkiye (%86) Kıbrıs (%86)	Polonya (%30) Fransa (%41) Macaristan (%51)

Baz alınan: AB-28'deki bütün işletmeler.

- Daha öncede gösterildiği üzere, psiko-sosyal risk faktörlerinin bazıları, yani, zor müşterilerle, hastalarla veya öğrencilerle ilgilenmek ve zaman baskısı, AB-28'de bulunan işletmelerin önemli bir bölümünde mevcuttur. Aynı zamanda psikososyal risk faktörlerinin yönetiminin daha zor olduğu da belirtilmiştir, bunlarla mücadele için gerekli bilginin olmaması ve yeterli koruyucu araçların bulunmamasının bildirilmesi de bunu kanıtlamaktadır.
- Bütün bu sonuçlar altında, ESENER-2, bu meselelerin açık bir biçimde tartışılmamasının psikososyal risklerle başa çıkma konusunda temel güçlük olduğuna işaret etmektedir (AB-28'deki işletmelerin %30'u). Diğer zorluklarda olduğu gibi, bu durum da işletmenin boyutu büyüdükçe daha sık bildirilmektedir (Şekil 7).
- Sektöre göre, elde edilen bulgular ışığında, kamu yönetimindeki işletmelerde, bu güçlükler %38 oranında belirtilirken, ülkelere göre en yüksek oranlar sırasıyla Finlandiya (%44), İrlanda (%40) ve Fransa (%36) şeklinde görülmektedir. Bu ülkelerin tam tersine, Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti ve Slovenya %15'er ve Macaristan %17 oranlarını göstermektedir. Bu, 20 ülkede psiko-sosyal riskleri ele almak ve çözmek adına en sıklıkla bildirilen güçlüktür.

Şekil 7: İşletme boyutuna göre, psiko-sosyal risklerin ele alınmasındaki güçlükler (işletme yüzdesi, AB-28).

Baz alınan: Kendi işletmelerinde mevcut en az bir risk faktörünün olduğunu rapor eden AB-28'deki işletmeler

- En belirgin ikinci engel, Estonya, İspanya, Hırvatistan, Macaristan, Malta, Hollanda, Portekiz, Romanya, Sırbistan, İsveç ve Türkiye'deki işletmeler tarafından sıklıkla bildirilen bir zorluk olan personel arasındaki farkındalık eksikliğidir (% 26). Personel arasında farkındalık eksikliğinin olması sorunu, işletme büyüdükçe daha sık bildirilmektedir. Sektörel olarak, imalat alanında en yüksek oranlara rastlanmaktadır (%32).

Çalışan katılımı

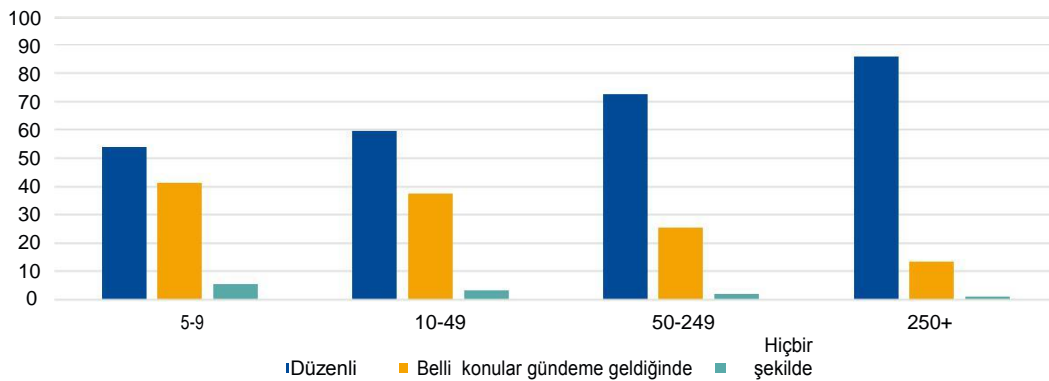
ESENER, iş konseyleri ile işyeri sendika temsilciliği aracılığıyla ortaya konan çalışanların temsiliyeti noktasında (çalışanların doğrudan katılımı anlamında) çalışanların resmi katılımı ile resmi olmayan katılımı arasında ayırım yapmaktadır. Yapılan bu ayırım önemlidir, çünkü iki tür katılımın kapsamı ve düzenlenme derecesine göre farklılık gösterir. Resmi olmayan veya 'doğrudan' katılım, büyüklük veya sektör ne olursa olsun, her tür işletmede olabilir. Bunun aksine, resmi ya da kurumsal katılım, ulusal yasal çerçevelere ve toplumsal geleneklere uygun olarak resmi organların kurulmasını gerektirir; Mantıksal olarak, bu işletme büyüklüğü ile yakından ilgilidir.

Yüksek düzeyde resmi ve resmi olmayan katılımın kombinasyonu (sosyal diyalog anlamında), genel olarak İSG yönetiminin kalitesi ve özellikle de psiko-sosyal risk yönetimi gibi iyi kalitede bir işin ortaya konduğunun göstergesidir.

İstişare

- Anketten önceki üç yıl içinde psikososyal riskleri önleme amaçlı önlemler aldıklarını bildiren işletmelere odaklanıldığında, AB-28'deki işletmelerin %63'ü, çalışanların bu tür tedbirlerin tasarlanmasında ve oluşturulmasında rolü olduğuna işaret etmektedir. Bu bulgular, Danimarka ve Avusturya'daki işletmelerin % 77'sinde, Slovakya'da ise %43'ünde görülürken, ülkelere göre değişiklik göstermektedir.
- Psiko-sosyal risklerin doğasından ötürü, bu alandaki önlemlerin doğrudan çalışan katılımını getirmesi ve işyerindeki tüm aktörlerden özellikle, yüksek düzeyde işbirliği sağlanması beklenmektedir.
- Buradan yola çıkarak, ESENER-2, AB-28'de yer alan işletmelerin %81'inin, bir risk değerlendirmesi sonrasında sektörler arasında önemli farklılıklar olmaksızın tedbirlerin tasarımına çalışanları dahil ettiklerini göstermektedir. İlginç bir şekilde, bulgular büyüklük bazında incelendiğinde, beş ila dokuz kişiyi istihdam edenlerin %84'ünden 250'den fazla çalışanı istihdam edenlerin %77'sine kadar, bir risk değerlendirmesi sonrasında, tedbirlerin tasarımında çalışanların yer aldığı işletmelerin oranı yavaş yavaş azalmaktadır.
- ESENER-2, AB-28'de çalışanların bir şekilde temsil edildikleri işletmelerin %56'sında iş sağlığı ve güvenliği konularının çalışan temsilcileri ve yönetim tarafından 'düzenli olarak' tartışıldığını ortaya koymaktadır. Bu oran büyüklüğe göre önemli ölçüde artmaktadır. Buna karşılık, en küçük işletmelerde daha tepkisel bir yaklaşım söz konusudur. Zira, %41'i bu tür tartışmaların yalnızca belirli sorunlar ortaya çıktığında gerçekleştiğini bildirmektedir. Bu oran işletme büyüdükçe azalmaktadır (Şekil 8).

Şekil 8: Çalışan temsilcileri ve yönetim arasında iş sağlığı ve güvenliği ne sıklıkta tartışılmaktadır? (işletme yüzdesi, AB-28).

Baz alınan: AB-28'de, bazı çalışan temsilciliklerine bildiren işletmeler

- Söz konusu toplantılar esnasında, AB-28'deki işletmelerin %70'i, İSG ile ilgili tartışmaların 'neredeyse hiç' ortaya çıkmadığını bildirmektedir. İşletme büyüklüğü artıkça, ortaya çıkan örüntü net bir biçimde azalmaktadır. Bu durum, boyut ne kadar büyük olursa, tartışmalara neden olan konuların o kadar fazla bildirileceği anlamına gelmektedir.
- Tartışmaların ana alanları, alınması gereken önlemler (%56) ve ekipman yatırımları (%45) ile ilgilidir. Bu bulgular, faaliyet sektörleri ve işletme büyüklükleri arasında oldukça tutarlıdır.

Resmi çalışan temsilcisi

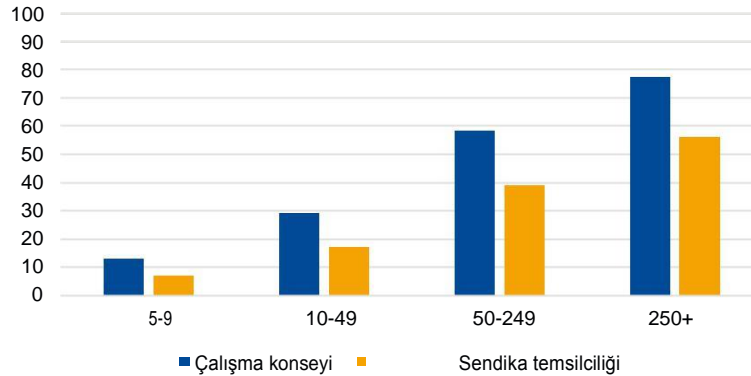
Resmi çalışan temsilciliği söz konusu olduğunda, AB-28'deki işletmelerin %25'inde bir çalışma konseyi bulunurken, işletmelerin %15'inde bir sendika temsilcisi bulunmaktadır. Şekil 9'da gösterildiği gibi, resmi çalışan temsilcileri, işletme büyüklüğüne göre net bir biçimde artmaktadır.

- Faaliyet sektörüne göre, kamu yönetimi ve eğitim alanındaki işletmeler, insan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri, hem çalışma konseyleri hem de sendika temsilcilikleri bakımından en yüksek oranları bildirmektedir.
- İskandinav ülkeleri, Arnavutluk (%6) ve Estonya'nın (%7) aksine, Norveç (%71), İzlanda (%55) ve İsveç (%54) olmak üzere sendika temsilciliğinin en yüksek oranlarını ortaya koymaktadır. Çalışma konseyleri söz konusu olduğunda, en yüksek rakamlar Lüksemburg (%41), Fransa ve Slovakya'ya da (her ikisi de %39) görülürken, İzlanda (%4) Çek Cumhuriyeti, Sırbistan ve Portekiz'de (%5) en düşük oranlar söz konusudur.

Resmi İSG temsilcisi

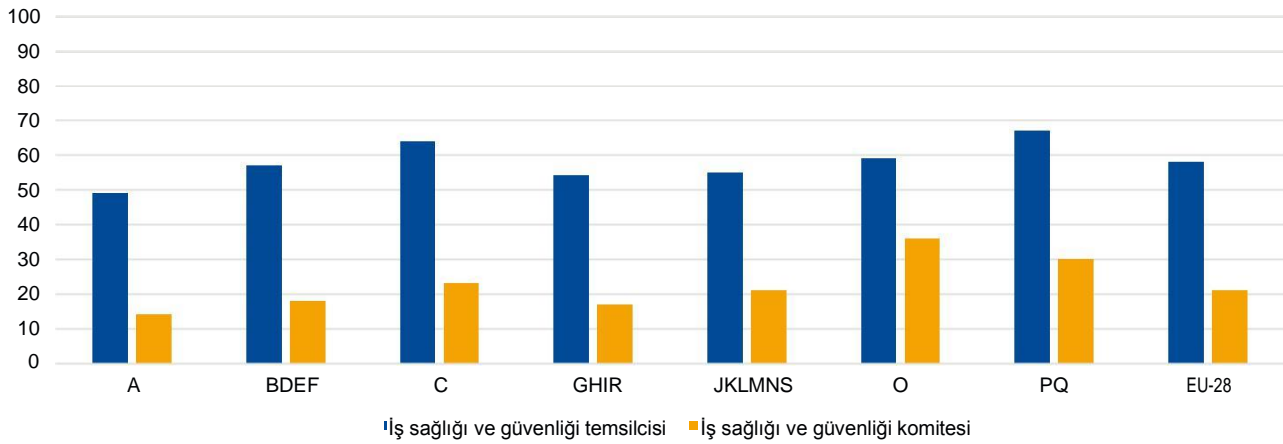
- Resmi İSG temsilciliğine ilişkin (Şekil 10), ESENER-2 bir iş sağlığı ve güvenliği temsilcisi ile iş sağlığı ve güvenliği komitesinin varlığını sorgulamıştır. AB-28'deki işletmelere yönelik olarak en yüksek bildirilen oran %58 olmakla birlikte, iş sağlığı ve güvenliği temsilcisine ait olmuştur. Eğitim, insan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri (%67), imalat sanayi (%64) ve kamu yönetimi (%59) işletmeler arasındaki diğer yüksek oranlardır.
- AB-28'deki işletmelerin %21'i tarafından bir iş sağlığı ve güvenliği komitesinin olduğu bildirilmiştir. Sektör açısından en çok kamu yönetimi (%36), eğitim, insan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri alanlarındaki işletmelerde (30%) görülmektedir.
- Beklendiği üzere, söz konusu bulgular geniş ölçüde işletme büyüklüğüne dayanmaktadır. Özellikle iş sağlığı ve güvenliği komitesi örneğinde olduğu gibi, işletme boyutuna göre önemli ölçüde artış göstermektedir.
- Ülkelere göre iş sağlığı ve güvenliği temsilcileri İtalya'da (%87), Romanya ve Litvanya'da (ikisi de %78), en düşük oran ise Karadağ ve Yunanistan'da (ikisi de %17) ve Arnavutluk'ta (%20) görülmektedir. İş sağlığı ve güvenliği komiteleri açısından en yüksek oranlar, Letonya (%2), eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti (%3) ve Macaristan'ın (%2) aksine, Danimarka (%50), Bulgaristan (%44) ve Türkiye'ye (%40) aittir.

Şekil 9: İşletmede resmi çalışan temsiliyeti: çalışma konseyi ve sendika temsilciliği, işletme büyüklüğüne göre (işletme yüzdesi, AB-28).

Baz alınan: AB-28'deki bütün işletmeler —temsilcilikleri bulunan ülkelere sorulmuştur.

Şekil 10: İşletmede resmi İSG temsilcisi, faaliyet sektörüne göre: iş sağlığı ve güvenliği temsilcisi, iş sağlığı ve güvenliği komitesi (işletme yüzdesi , AB-28).

Baz alınan: AB-28'deki bütün işletmeler —temsiliyet türüne göre ulusal eşik değerlere bağlı büyüklük

NACE Rev2: A, tarım, ormancılık ve balıkçılık; B, D, E, F, inşaat, atık yönetimi, su ve elektrik arzı C, imalat; G, H, I, R, ticaret, ulaşım, gıda/konaklama ve rekreasyon faaliyetleri; J, K, L, M, N, S, BT, finans, emlak ve diğer teknik bilimsel veya kişisel hizmet faaliyetleri; O, kamu yönetimi; P, Q, eğitim, insan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri

Son olarak, AB 28'de iş sağlığı ve güvenliği temsilcisi olan işletmelerin %80'i görevlerini yerine getirmelerine yardımcı olmak amacıyla mesai sırasında eğitim aldıklarını bildirmektedir. Sektörlere göre bulgular aşırı farklılıklar göstermezken, işletmenin büyüklüğü arttıkça oranlar da yükseldiği için, büyüklüğe göre bir model ortaya çıkmaktadır. Ülkelere göre birtakım farklılıklar bulunmaktadır. En yüksek oranlar sırasıyla Slovakya (%94), Estonya (%92) ve Çek Cumhuriyeti (% 89) gibi ülkelerde görülürken diğer oranlar ise Arnavutluk (%43), Karadağ (%53) ve Macaristan'dan (%64) şeklinde gelmektedir.

- Ulusal referans örneklemi, ilgili ulusal otoriteler - üç ülke: Slovenya, İspanya ve Birleşik Krallık tarafından desteklenmiş ve finanse edilmiştir.
- Veriler bilgisayar destekli telefonla anket hizmetleri (CATI) aracılığıyla toplanmıştır.
- Saha çalışması TNS Deutschland GmbH ve Avrupa'daki saha çalışanları ağı tarafından gerçekleştirilmiştir.
- Örnekler orantısız bir örneklem tasarımına göre çizilmiş ve daha sonra ağırlıklandırma ile düzeltilmiştir.
- Gerekli kaliteyi sağlayan ve uluslararası karşılaştırılabilirliği ortaya koyan örnekler oluşturmak için çaba gösterilmiştir.
- Anket, anket tasarımı ve İSG(özellikle psiko-sosyal riskler) uzmanlarından oluşan bir ekip tarafından EU-OSHA personeli ile birlikte geliştirilmiştir.
- ESENER'in metodolojisi hakkında daha fazla bilgiyi şu adreste bulabilirsiniz: <http://www.esener.eu>

Anket Metodolojisi

- Anketler, 2014 yazın ve sonbahar başı, özel hane halkları (NACE T) ve sınır ötesi kuruluşlar (NACE U) hariç tutularak, ekonomik faaliyetin tüm sektörlerinde özel ve kamu kuruluşlarından beş veya daha fazla çalışanı bulunan işletmelerde yapılmıştır.
- 28 AB Üye Ülkesi, 6 aday ülke (Arnavutluk, İzlanda, Karadağ, eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti, Sırbistan ve Türkiye) ve iki Avrupa Serbest Ticaret Birliği (EFTA) ülkesi (Norveç ve İsviçre) olmak üzere 36 ülke kapsama alınmıştır.
- Toplamda 49.320 işyeri ankete dahil edilmiştir. Anket sorularını yanıtlayanlar "işyerinde iş sağlığı ve güvenliği konusunu en iyi bilen kişiler" olmuştur. Ülkelere göre, örneklem, Malta'da yaklaşık 450, Birleşik Krallık'ta 4.250'ye kadar sayısal değişiklik göstermiştir (bkz. Ulusal örneklem boyutları: <http://www.esener.eu>).

Daha fazla Bilgi

Şubat 2015'te 'Birinci Bulgular' raporu yayınlanmıştır ve <https://osha.europa.eu/en/publications/reports/esener-ii-first-findings.pdf/view> adresinden erişilebilmektedir. Daha ayrıntılı sonuçlar ve analizler <http://www.esener.eu> adresinden edinilebilir. Daha sonra 2015 yılında ESENER veri setine Essex Üniversitesi Birleşik Krallık Veri Arşivi (UKDA) üzerinden <http://ukdataservice.ac.uk/about-us.aspx> adresinden erişebilirsiniz. Daha fazla analiz 2015-2016 yılları arasında gerçekleştirilecek ve 2017'de yayınlanacaktır.

***Europe Direct sizlere Avrupa Birliğine ilişkin
sorularınıza yanıt bulmanız konusunda
yardımcı olmak için sunulan bir hizmettir.***

**Ücretsiz telefon (*):
00 800 6 7 8 9 10 11**

(* Verilen bilgiler ücretsiz olup, telefon kulübelerinden,
otellerden veya bazı operatörler aracılığıyla yapılan aramalar
ücretlendirilebilir).

Avrupa Birliği'ne ilişkin daha fazla bilgi internette mevcuttur.

(<http://europa.eu>). Lüksemburg: Avrupa Birliği Resmi Yayınlar Ofisi, 2015

ISBN: 978-92-9240-687-

5 doi: 10.2802/680803

© Avrupa İş Sağlığı ve Güvenliği Ajansı, 2015

Kaynak gösterildiği sürece, çoğaltmaya izin verilir.

Avrupa İş Sağlığı ve Güvenliği Ajansı (EU-OSHA) Avrupa'nın çalışmak için daha güvenli, daha sağlıklı ve daha üretken bir yer haline gelmesine katkıda bulunmaktadır. Ajans iş sağlığı ve güvenliği alanında güvenilir, dengeli ve tarafsız bilgi araştırma, geliştirme ve dağıtım çalışmaları yapmaktadır ve Avrupa çapında farkındalık artırma kampanyaları düzenlemektedir. Avrupa Birliği tarafından 1994 yılında kurulan ve merkezi Bilbao, İspanya'da bulunan Ajans, Avrupa Komisyonu, üye devletlerin hükümetleri, işçi ve işveren örgütlerinin yanı sıra her bir AB ülkesinde ve ötesinde önde gelen uzmanları bir araya getirmektedir.

İş Sağlığı ve Güvenliği Ajansı (EU-OSHA)

Önleme ve Araştırma Birimi
Santiago de Compostela 12, 5th floor,
48003 Bilbao, Spain
Tel: (+34) 944 358 400
E-posta: information@osha.europa.eu

<http://osha.europa.eu>

TE-RO-15-102-EN-N

Publications Office